KOHTUJURISTI ETTEPANEK
VERICA TRSTENJAK
esitatud 8. septembril 2011 [1]

I. Sissejuhatus

1. Chebi Okresní Soud'i (edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus") käesolev eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades tõlgendamist. [2]

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 sätetega on vastuolus siseriikliku õigusnormi kohaldamine, mille kohaselt saab hagi esitamisel kostja vastu, kelle alaline elukoht ei ole teada, määrata kohtumenetluseks eestkostja, kes esindab kostjat menetluse raames. Käesolev kohtuasi on sisuliselt seotud kohtuasjaga C-292/10: G, [3] milles esitatakse osaliselt sarnaseid küsimusi.

3. Seoses sellega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus veel, kas ta saab määruse nr 44/2001 artikli 24 kohaselt olla asjas pädev, kui kohtumenetluseks määratud eestkostja võtab kohtuasja suhtes sisuliselt seisukoha, ilma et ta esitaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuse puudumise vastuväidet (edaspidi „kohtusse ilmumine kohtualluvust vaidlustamata").

4. Lisaks tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas kokkuleppest kohaliku kohtu kohtualluvuse suhtes võib kaudselt tuleneda ka rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses ja kuidas mõjutab asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei pruugi olla siduv oma ebaõiglase olemuse tõttu vastavalt nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõikele 1 ja artiklile 6, [4] rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe kehtivust.

1 – Algkeel: saksa.
2 – EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.
3 – ELT C 346, lk 23.
4 – EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

II. Kohaldatav õigus

A. *Liidu õigus* [5]

1. Põhiõiguste harta

5. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artikkel 47 sätestab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Selle esimeses ja teises lõigus on sätestatud:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud."

5 – Tuginedes ELL-is ja ELTL-is kasutatud mõistetele, kasutatakse mõistet „liidu õigus" ühenduse õiguse ja liidu õiguse üldmõistena. Edaspidi käsitletavate üksikute esmase õiguse normide puhul viidatakse *ratione temporis* kehtivatele sätetele.

2. Määrus nr 44/2001

6. Määrus nr 44/2001 sisaldab sätteid, milles käsitletakse kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades. [6] Määruse põhjendused 2, 3, 11 ja 13 on sõnastatud järgmiselt:

„(2) Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning lihtsustataks vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.

(3) See küsimus kuulub õigusalase koostöö valdkonda tsiviilasjades asutamislepingu artikli 65 tähenduses.

[...]

(11) Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise asukohaga ning seepärast peab kohtualluvus alati olemas

6 – Edaspidi on esitatud määruse nr 44/2001 ajaliselt kohaldatavad sätted.

olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui kohtuvaidluse sisu või osapoolte autonoomia eeldab teistsugust seotust. Selleks et ühiseeskirjad oleksid läbipaistvamad ja et vältida kohtualluvuse konflikte, peab juriidilise isiku alaline asukoht olema autonoomselt määratletud.

[...]

(13) Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad."

7. Määruse II peatükk sisaldab sätteid kohtualluvuse kohta. Selle peatüki 2. jagu sisaldab üldsätteid. Määruse nimetatud jaos asuvates artiklites 2, 3 ja 4 on sätestatud:

„*Artikkel 2*

1. Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.

2. Isikute suhtes, kes ei ole selle liikmesriigi kodanikud, kus on nende alaline elukoht, kohaldatakse selle riigi kodanike kohta kehtivaid kohtualluvuse eeskirju.

Artikkel 3

1. Isikuid, kelle alaline elu- või asukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras.

2. Nende vastu ei saa eelkõige kohaldada I lisas sätestatud siseriikliku kohtualluvuse eeskirju.

Artikkel 4

1. Kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, tehakse iga liikmesriigi kohtute pädevus kooskõlas artiklitega 22 ja 23 kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt.

2. Sellise kostja suhtes võib iga isik, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, oma kodakondsusest olenemata juhinduda selle riigi kohtualluvuse eeskirjadest, eelkõige I lisas nimetatud eeskirjadest samal viisil kui selle riigi kodanikud."

8. 4. jaos on sätestatud kohtualluvus tarbijalepingute puhul. Nimetatud jagu sisaldab artikleid 15, 16 ja 17.Artikkel 15 sätestab:

„1. Küsimustes, mis on seotud lepinguga, mille isik ehk tarbija on sõlminud oma majandustegevusest või kutsealast sõltumatul eesmärgil, määratakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao alusel, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist, kui tegemist on:

[…]

b) osamaksudena tasutava laenu või kaupade müügi rahastamiseks antava muud liiki krediidi lepinguga või

c) kõigil ülejäänud juhtudel lepinguga, mis on sõlmitud isikuga, kes tegeleb tarbija alalise elukoha liikmesriigis kutse- või äritegevusega või kelle selline tegevus on mis tahes vahenditega suunatud nimetatud liikmesriiki või mitme liikmesriigi hulgas ka nimetatud liikmesriiki, ning kui leping kuulub sellise tegevuse raamesse.”

Määruse artikli 16 lõikes 2 on sätestatud:

„Teine lepinguosaline võib algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.”

Määruse artikli 17 punkt 3 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva jao sätetest võib kõrvale kalduda üksnes kokkuleppe alusel:

[...]

3. mis on sõlmitud tarbija ja teise lepinguosalise vahel, kui mõlema alaline või peamine elukoht oli kokkuleppe sõlmimise ajal ühes liikmesriigis, ning millega on määratud pädevus selle liikmesriigi kohtutele, tingimusel, et selline kokkulepe ei ole vastuolus asjaomase liikmesriigi seadustega.”

9. Määruse nr 44/2001 7. jagu käsitleb kokkuleppeid kohtualluvuse kohta ning hõlmab artikleid 23 ja 24.

10. Määruse artikli 23 lõikes 5 on sätestatud:

„Kokkulepetel või usaldusühingu asutamisdokumendi sätetel, millega pädevus kindlaks määratakse, ei ole juriidilist jõudu, kui need on vastuolus artiklitega 13, 17 või 21, või kui kohtud, kes nende kohaselt pädevad ei ole, on ainupädevad artikli 22 kohaselt."

11. Määruse artikkel 24 näeb ette:

„Lisaks käesoleva määruse muudest sätetest tulenevale pädevusele on pädev ka see liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub. Käesolevat sätet ei kohaldata juhul, kui isik on ilmunud kohtusse pädevuse vaidlustamiseks või kui artikli 22 kohaselt on ainupädev teine kohus."

12. Määruse artikli 26 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kui kostja, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kaevatakse teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev, välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest.

2. Kohus peatab menetluse niikauaks, kuni on tõestatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõestatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed."

13. Määruse V peatükk sisaldab üldsätteid. Selles peatükis asuv artikkel 59 sätestab:

„1. Et teha kindlaks, kas poole alaline elukoht on selles liikmesriigis, kelle kohtusse asja kohta on hagi esitatud, kohaldab see kohus siseriiklikke seadusi.

2. Kui poole alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kelle kohtutele on asja kohta hagi esitatud, kohaldab kohus teise liikmesriigi seadusi, et selgitada, kas nimetatud poole alaline elukoht on selles liikmesriigis."

14. Määruse VII peatükk käsitleb seost teiste dokumentidega. Selles peatükis sisalduv artikkel 67 sätestab:

„Käesoleva määruse kohaldamine ei piira nende sätete kohaldamist, millega reguleeritakse kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist konkreetses valdkonnas ja mis sisalduvad ühenduste õigusaktides või selliste õigusaktide kohaselt ühtlustatud siseriiklikes õigusaktides."

3. Direktiiv 93/13

15. Direktiiv 93/13 on suunatud ebaõiglaste tingimuste vastu tarbijalepingutes.

16. Direktiivi artikkel 3 sätestab:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

[...]

3. Lisa sisaldab soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks."

17. Vastavalt lisa punkti 1 alapunktile q on tingimused, millele on viidatud direktiivi artikli 3 lõikes 1, tingimused, mille eesmärk või tagajärg on jätta tarbija ilma õigusest võtta õiguslikke meetmeid või kasutada mis tahes muud õiguskaitsevahendit või tarbija kõnealust õigust piirata, eelkõige nõudes, et tarbija kasutaks vaidluste lahendamiseks üksnes arbitraažimenetlust, mida õigusnormidega ei reguleerita, lubamatult piirata tarbijale kättesaadavaid tõendeid või panna tarbijale tõendamiskohustus, mis kohaldatava seaduse alusel peaks olema teise lepinguosalise ülesanne.

18. Direktiivi artikli 5 esimene ja teine lause on sõnastatud järgmiselt:

„Lepingutes, mille kõik või teatavad tarbijale pakutavad tingimused esitatakse kirjalikult, peavad kõnealused tingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Kui tingimuse tähenduse suhtes on kahtlusi, tuleb kohaldada tarbijale kõige soodsamat tõlgendust."

19. Direktiivi artikli 6 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on […] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta]." [Tsitaati on parandatud Euroopa Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne].

B. *Siseriiklik õigus*

20. Občanský soudní řád'i (tsiviilkohtumenetluse seadustik; edaspidi „OSŘ") § 173 lõige 1 sätestab, et maksekäsk tuleb kostjale isiklikult kätte toimetada.

21. Vastavalt OSŘ-i artikli 29 lõikele 3 võib kohtumenetluseks määrata eestkostja poole-le, kelle elukoht ei ole teada, kellele kohtul ei ole olnud võimalik menetlusdokumente välis-maal teada olevale aadressile kätte toimetada, kellel on psüühikahäire, kes mõnel muul ter-vislikul põhjusel ei ole võimeline menetluses isegi ajutiselt osalema või kes ei ole võimeline ennast arusaadavalt väljendama.

24. Nimetatud laenulepingu artikli 8 punk-tis 8 leppisid põhikohtuasja hageja ja kostja kokku, et vaidluse korral on pädev kohus, kelle tööpiirkonnas on põhikohtuasja hageja asukoht, mis on kohtusse pöördumise ajal äriregistris registreeritud.

B. *Menetlus siseriiklikus kohtus*

III. Asjaolud, menetlus siseriiklikus koh-tus ja eelotsuse küsimused

A. *Asjaolud*

25. Põhikohtuasja hageja esitas eelotsuse-taotluse esitanud kohtule 16. septembril 2008 hagi põhikohtuasja kostja vastu laenulepin-gust tulenevate kohustuste täitmata jätmi-se tõttu 4 383 584,60 Tšehhi krooni ja sellele lisanduva viivise maksmise nõudes. 16. ok-toobril 2008 tegi eelotsusetaotluse esitanud kohus vastava maksekäsu.

22. Põhikohtuasja hageja on Tšehhi õiguse alusel asutatud juriidiline isik, kelle asukoht on Tšehhi Vabariik. Põhikohtuasja kostja on Saksa kodanik.

26. Maksekäsku ei olnud võimalik OSŘ-i § 173 lõike 1 kohaselt põhikohtuasja kostja-le isiklikult kätte toimetada. Aadressil, mil-le põhikohtuasja hageja oli põhikohtuasja kostja elukohaks märkinud, Velká Hleďsebe (CZ), Žižkova 356, kostja enam ei elanud. Keskrahvastikuregistrisse on põhikohtuas-ja kostja alalise elukohana sisse kantud aad-ress Mariánské Lázně (Marienbad), Třída Vítězství 30/30. Tšehhi politsei välismaalaste teenistuse 20. veebruari 2009. aasta teatise kohaselt ei elanud aga kostja ka sellel aadres-sil. Politsei 2. juuni 2009. aasta andmete koha-selt peatub põhikohtuasja kostja iga kord, kui

23. Põhikohtuasja hageja ja põhikohtuasja kostja sõlmisid 19. augustil 2005 hüpoteegiga tagatud laenulepingu. Selle eesmärk oli raha-stada kinnisvara ostutehingut. Nimetatud le-pingu sõlmimise ajal oli põhikohtuasja kostja alaline elukoht Tšehhi Vabariigis.

ta viibib Tšehhi Vabariigis, ainult külalistemajades või erakorterites. Tšehhi Vabariigi vanglaameti 20. veebruari 2009. aasta andmete kohaselt ei ole põhikohtuasja kostja 18. veebruari 2009. aasta seisuga Tšehhi Vabariigi territooriumil vanglakaristust kandmas ega viibi aresti all. Samuti ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus suutnud kindlaks teha, kas kostjal on Tšehhi Vabariigi territooriumil sugulasi, kes võiksid talle kostja elukoha kohta teavet anda. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel ei saanud ühtki eespool nimetatud kohtadest lugeda siseriikliku õiguse kohaselt alaliseks elukohaks. Sellest järeldas ta, et põhikohtuasja kostja alaline elukoht ei ole Tšehhi Vabariigi territooriumil.

27. Maksekäsk tühistati 8. septembril 2009, kuna seda ei olnud võimalik kätte toimetada. Et menetlust saaks jätkata, määras eelotsusetaotluse esitanud kohus vastavalt OSŘ-i § 29 lõikele 3 põhikohtuasja kostjale kui isikule, kelle elukoht ei ole teada, 3. juunil 2009 seaduslikuks eestkostjaks advokaadi Josef Heyduki. Kostjale kohtumenetluseks määratud eestkostja esitas 26. oktoobri 2009. aasta kirjaga sisulised vastuväited hagiavalduses esitatud kõrvalnõuetele.

C. *Eelotsuse küsimused*

28. Eelotsusetaotluses, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 5. juulil 2010, esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kui üks kohtumenetluse pooltest on muu riigi kodanik kui see riik, kus menetlus toimub, siis kas seda asjaolu tuleb tõlgendada kui piiriülest elementi ELTL artikli 81 tähenduses, mis on üks tingimus määruse (EÜ) nr 44/2001 kohaldamiseks?

2. Kas määrus nr 44/2001 välistab siseriikliku õiguse nende sätete kohaldamise, mis võimaldavad algatada menetluse isikute suhtes, kelle aadress ei ole teada?

3. Kui vastus teisele küsimusele on eitav, siis kas asjaolu, et kohtuasjas kostjale kohtu poolt määratud eestkostja esitab märkusi, saab iseenesest tõlgendada kui kostjapoolset nõustumist selle kohtu pädevusega, mille poole pöörduti, määruse

nr 44/2001 artikli 24 tähenduses, isegi kui hagi ese on nõue, mis tekkis tarbijalepingust ning Tšehhi Vabariigi kohtutel ei ole selle vaidluse lahendamiseks määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 kohaselt pädevust?

4. Kas kokkulepet konkreetsele kohaliku kohtu kohtualluvuse suhtes saab tõlgendada kui rahvusvahelise pädevuse andmist valitud kohtule määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses ning kui seda saab nii tõlgendada, siis kas see säte on kohaldatav isegi siis, kui kokkulepe kohtualluvuse kohta on kehtetu vastuolu tõttu direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõikega 1?

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

29. Põhikohtuasja hageja, Tšehhi, Taani, Prantsuse, Ungari ja Madalmaade valitsus ning komisjon esitasid kirjalikud märkused.

30. Kohtuistung toimus 25. mail 2011 ja sellel osalesid Tšehhi ja Taani valitsus ning komisjon, kes täiendasid oma kirjalikke märkusi ja vastasid küsimustele.

V. Menetlusosaliste peamised väited ja argumendid

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

31. Esimese eelotsuse küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas kohaldamisele kuuluvad määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjad. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lähtub sellest, et nende kohaldamise eelduseks on seos välismaaga, kuid küsib ikkagi, kas see seos võib seisneda juba asjaolus, et põhikohtuasja kostja on teise liikmesriigi kodanik.

32. Põhikohtuasja hageja, Tšehhi, Taani, Prantsuse ja Ungari valitsuse ning komisjoni arvates on määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjade kohaldamise eelduseks seos välismaaga, kusjuures komisjon on seisukohal, et see seos tuleb kindlaks määrata üksikjuhtumi asjaolusid arvesse võttes.

33. Põhikohtuasja hageja, Tšehhi ja Prantsuse valitsuse ning komisjoni arvamuse kohaselt on välismaaga seose olemasoluks piisav, kui juhtumi korral kerkivad küsimused kohtu rahvusvahelise pädevuse kohta, mis võiks olla olemas siis, kui põhikohtuasja kostja on teise liikmesriigi kodanik. Komisjon märgib lisaks, et käesoleval juhul ei ole kindel, kus on kostja alaline elukoht.

34. Seevastu Ungari, Taani ja Madalmaade valitsuse arvates ei ole asjaolu, et kostja on teise liikmesriigi kodanik, iseenesest piisav, et põhjendada määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjade kohaldamist. Kodakondsus ei mängi nimelt määruse kohtualluvuse eeskirjade kohaselt mingit rolli.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

35. Teise eelotsuse küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määruse nr 44/2001 sätetega on vastuolus selliste siseriiklike sätete nagu OSŘ-i § 29 lõike 3 kohaldamine. Nimetatud sätted võimaldavad läbi viia menetlusi isikute suhtes, kelle elukoht ei ole teada, seeläbi, et nendele isikutele määratakse kohtumenetluses eestkostja. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas selline säte on kooskõlas eelkõige määruse artikliga 2.

36. Kõik menetluses märkusi esitanud pooled märgivad, et selline siseriiklik säte on liidu õiguse nõuetega kooskõlas. Menetlusõigust ei ole nimelt määrusega täielikult ühtlustatud ja seega tugineb see jätkuvalt siseriiklikule õigusele. Niivõrd kui liikmesriigid võtavad arvesse määruse nr 44/2001 nõudeid, põhineb selliste siseriiklike sätete kohaldamine nende kaalutlusõigusel.

37. Määruse rahvusvahelist kohtualluvust käsitlevate sätete kohta, mida tuleb käesolevas asjas arvesse võtta, märgivad Tšehhi ja Taani valitsus, et kohtualluvus tuleneb põhimõtteliselt kostja alalisest elukohast. Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt kontrollima, kas kostja alaline elukoht on Tšehhi Vabariigis või mõnes teises liikmesriigis, kusjuures määruse artikli 59 kohaselt kohaldatakse iga kord asjaomase liikmesriigi siseriiklikke seadusi. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab järeldusele, et kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, siis tehakse kohtu pädevus määruse nr 44/2001 artikli 4 kohaselt kindlaks siseriiklike seaduste kohaselt. Tšehhi valitsus esitab ettepaneku, mille kohaselt võib siseriiklik kohus sellisel juhul lähtuda kostja elukoha fiktsioonist liikmesriigis, kuid möönab siiski, et selle

käsitlusviisi puhul on tegemist lahendusega *de lege ferenda.* Hageja märgib seoses sellega, et põhikohtuasja kostja, kes ei ole tarbija määruse tähenduses, alaline elukoht on Tšehhi Vabariigis. Hageja võis põhikohtuasja kostjaga sõlmitud pikaaegse lepingu alusel loota sellele, et kostja elab pikka aega Tšehhi Vabariigi territooriumil.

38. Kostja kaitseõiguste osas märgivad põhikohtuasja hageja, Ungari, Madalmaade, Prantsuse ja Taani valitsus, et sellise siseriikliku sätte kohaldamisel tuleb arvesse võtta ka määruse nr 44/2001 artikli 26 lõiget 2 ning selles sätestatud kostja kaitseõigusi. Nimetatud sätte kohaselt peab siseriiklik kohus võtma kõik vajalikud meetmed, et kostja saaks end hagi vastu kaitsta. Kui sellised meetmed võetakse, siis on kostja kaitseõigused harta artikli 47 teise lõigu kohaselt piisavalt kaitstud. Määrust ei saa aga tõlgendada nii, et hagejal on võimatu tegutseda poole vastu, kelle elukoht ei ole teada. Nimelt tuleb silmas pidada ka hageja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile vastavalt harta artikli 47 esimesele lõigule.

39. Põhikohtuasja hageja ja Prantsuse valitsus märgivad seevastu, et kohtumenetluseks eestkostja määramine vastavalt OSŘ-i § 29 lõikele 3 ei piira kostja kaitseõigusi. Pigem on selle määramise eesmärk tagada kaitseõigused. Tšehhi valitsus märgib, et juhul, kui pädevus määratakse vastavalt määruse artiklile 4 siseriiklike sätete alusel, ei kuulu määrus nr 44/2001 niikuinii kohaldamisele.

40. Lõpuks märgivad Madalmaade ja Ungari valitus seoses sellega, et kohtuotsust, mis tehakse sellist siseriiklikku sätet nagu OSŘ-i § 29 lõiget 3 kohaldades, ei saa vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 34 punktile 2 teises liikmesriigis tunnustada ega täita. Ka komisjon märgib, et määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 saaks kohaldada teatavatel juhtudel.

C. *Kolmas eelotsuse küsimus*

41. Kolmanda eelotsuse küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas selle alusel, et vastavalt OSŘ-i § 29 lõikele 3 kohtumenetluseks määratud eestkostja võttis ilma kohtu pädevust vaidlustamata hagi suhtes seisukoha, omandas kohus pädevuse. Seoses sellega märgib eelotsusetaotluse esitanud

kohus, et põhikohtuasja hageja ja kostja vahelise laenulepingu puhul on tegemist tarbijalepinguga määruse nr 44/2001 artikli 15 lõike 1 punkti c tähenduses. Seega on määruse artikli 16 lõike 2 kohaselt pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus on tarbija alaline elukoht.

42. Komisjoni, Ungari, Prantsuse ja Tšehhi valitsuse arvates kohaldatakse määruse nr 44/2001 artiklit 24 ka tarbijaid puudutavatele kohtuasjadele.

43. Tšehhi, Madalmaade ja Prantsuse valitsuse ning komisjoni arvates ei kujuta endast kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumine siiski kohtusse ilmumist määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses. Komisjon märgib seoses sellega, et kostja kohtusse ilmumise mõistet määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses tuleb tõlgendada autonoomselt. Kaitseõiguste tagamine nõuab, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel ei saa eeldada kostja kohtusse ilmumist määruse nr 44/2001 artiklit 24 tähenduses, ja nimelt sõltumata sellest, milline on kohtumenetluseks määratud eestkostja seisund siseriikliku õiguse alusel.

44. Ungari valitsus ja põhikohtuasja hageja lähtuvad seevastu sellest, et kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumine annab vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 24 aluse eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuseks. Kohtumenetluseks määratud eestkostja volituste üle tuleb otsustada siseriikliku õiguse alusel.

45. Taani valitsuse arvates tuleb küsimuse üle, kas kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumine annab vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 24 aluse kohtu pädevuseks, otsustada iga juhtumi puhul eraldi.

D. *Neljas eelotsuse küsimus*

46. Neljanda eelotsuse küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt teada, kas kokkulepet konkreetse kohtu kohtualluvuse kohta saab käsitada ka kui kaudset kokkulepet asjaomase liikmesriigi kohtute rahvusvahelise pädevuse kohta määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses. Lisaks tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas kokkulepe kohaliku kohtu kohtualluvuse suhtes võib selle ebaõiglase olemuse tõttu direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses mõjutada ka kaudset rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet.

47. Tšehhi, Taani ja Prantsuse valitsus ning komisjon märgivad, et sellise kokkuleppe puhul on tegemist kaudse kokkuleppega pädevuse kohta määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses. Ungari valitsuse arvates tuleb seejuures teha vahet järgmiselt: Kui on olemas seos välismaaga, võib selline tingimus olla rahvusvahelise kohtualluvuse klausel määruse artikli 17 punkti 3 tähenduses. Kui selline välismaine element puudub, saab niisugust tingimust pidada rahvusvahelise kohtualluvuse klausliks ainult juhul, kui see ei ole poolte tahtega vastuolus.

48. Lisaks märgivad Prantsuse valitsus ja komisjon, et siseriiklik kohus peab omal algatusel kindlaks tegema, kas tingimus on direktiivi 93/13 artikli 6 tähenduses ebaõiglane.

49. Põhikohtuasja hageja arvates ei peaks sellist tingimust lugema ebaõiglaseks tingimuseks direktiivi 93/13 artikli 6 tähenduses, kuna esiteks ei ole tegemist tarbijalepinguga ja teiseks ei ole vahemaa põhikohtuasja hageja asukoha vahel Prahas ja põhikohtuasja kostja elukoha vahel väga suur.

50. Lõpuks on Tšehhi ja Ungari valitsus arvamusel, et selline kokkulepe rahvusvahelise pädevuse kohta kehtib ka juhul, kui siseriikliku kohtualluvuse kokkulepe on vastavalt direktiivi 93/13 artikli 6 lõikele 1 kehtetu. Määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tuleb selles mõttes käsitada *lex specialis*'ena direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 ja artikli 6 suhtes. Taani ja Prantsuse valitsus ning komisjon märgivad seevastu, et tingimus, mis on direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 tähenduses kehtetu, ei saa endast kujutada ka kehtivat rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses.

VI. Õiguslik hinnang

51. Põhikohtuasjale on iseloomulik see, et hageja esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule hagi kostja vastu, kelle alaline elukoht ei ole teada. Vastavalt OSŘ-i § 29 lõikele 3 võib eelotsusetaotluse esitanud kohus sellisel juhul määrata kostjale kohtumenetluses eestkostja. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib siiski, kas liidu õiguse nõuetega, eelkõige määrusega nr 44/2001 on kooskõlas, kui ta jätkab neil asjaoludel menetlust kostja vastu.

52. Kuna neli eelotsuse küsimust, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus seoses sellega esitab, on üksteisega tihedalt seotud, käsitlen ma neid üheskoos. Kõigepealt tuleb käsitleda küsimust, kas OSŘ-i § 29 lõike 3 kohaldamine on põhimõtteliselt kooskõlas määrusega nr 44/2001 (A). Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Siiski peab siseriiklik kohus sellise sätte kohaldamisel järgima neid liidu õiguse nõudeid, mis tulenevad eelkõige määrusest. Siia kuuluvad esmajoones määruses sätestatud normid kohtualluvuse kohta (B) ja lisaks miinimumnõuded, mis puudutavad kostja kaitseõigusi (C).

A. *OSŘ-i § 29 lõike 3 põhimõtteline kooskõla liidu õigusega*

53. Nagu tuleneb eelotsusetaotlusest, võimaldab kohtumenetluseks eestkostja määramine vastavalt OSŘ-i § 29 lõikele 3 jätkata põhikohtuasjas menetlust kostja vastu, kuigi tema elukoht ei ole teada ja hagi ei ole talle endale kätte toimetatud.

54. Sellise siseriikliku õigusnormi kohaldamine ei ole määruse nr 44/2001 sätetega põhimõtteliselt vastuolus. Määruse nr 44/2001 vastuvõtmise eesmärk oli nimelt ühtlustada eeskirjad liikmesriikide kohtute pädevuse jaotuse kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ja kohtuotsuste täitmise lihtsustamise kohta, mitte aga liikmesriikide ülejäänud menetlusõigust. [7] Seega võivad liikmesriigid põhimõtteliselt neile kuuluvat kaalutlusõigust kasutades sätestada menetlusõiguse normid nagu OSŘ-i § 29 lõige 3, mille kohaselt võib kostjale, kelle elukoht on teadmata, määrata kohtumenetluses eestkostja, et tema suhtes saaks menetlust jätkata. [8]

55. Siseriiklik kohus peab oma siseriikliku õiguse kohaldamisel siiski tagama liidu õiguse efektiivse toimimise. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel peab siseriiklik kohus eelkõige arvestama määruses 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirju ja tagama kostja kaitseõigused. [9]

7 – 5. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-18/02: DFDS Torline (EKL 2004, lk I-1417, punkt 23). Brüsseli konventsiooni kohta vt 15. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-365/88: Hagen (EKL 1990, lk I-1845, punkt 17) ja 7. märtsi 1995. aasta otsus kohtuasjas C-68/93: Shevill jt (EKL 1995, lk I-415, punkt 35).

8 – Vt selle kohta 11. juuni 1985. aasta otsus kohtuasjas 49/84: Debaecker ja Plouvier (EKL 1985, lk 1779, punkt 10 jj), milles Euroopa Kohus tunnustas selliste sätete olemasolu ega lugenud seda põhimõtteliselt Brüsseli konventsiooni ülesehitusega vastuolus olevaks.

9 – 15. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-365/88: Hagen (EKL 1990, lk I-1845, punkt 20) ja eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Shevill, punkt 36.

B. *Määruses 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirjade järgimine*

56. Põhikohtuasja kostjale kohtumenetluseks eestkostja määramine ei vabasta eelotsusetaotluse esitanud kohut määruses nr 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirjade järgimisest. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kuuluvad nimetatud eeskirjad kohaldamisele (1). Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima, kas ta on nende eeskirjade kohaselt pädev (2).

1. Määruses nr 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldatavus

57. Nagu nähtub esimesest eelotsuse küsimusest, tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas käesoleva asjaga sarnastel juhtudel tuleb kohaldada määruses 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirju.

58. Sellele küsimusel tuleb vastata jaatavalt.

59. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale,[10] mis käsitleb küll veel Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse eeskirju, kuid mida saab üle kanda määrusele nr 44/2001,[11] eeldab nende eeskirjade kohaldamine välismaise elemendi olemasolu.[12] Sellise elemendi olemasoluks on piisav, et liikmesriigi kohus esitab küsimusi oma rahvusvahelise pädevuse kohta.[13]

60. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kerkivad sellised küsimused.

61. Sellised küsimused saavad nimelt kerkida ainult siis, kui poolte elukoha, kohtuvaidluse põhjuse või vaidlusaluse sündmuse koha tõttu on kaasatud teised riigid. Ka asjaolu, et põhikohtuasja kostja on teise liikmesriigi kodanik[14] ja tema alaline elukoht ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtule teada, võib tõstatada küsimusi kohtu rahvusvahelise pädevuse kohta.

62. Peale selle räägivad määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 mõte ja eesmärk selle poolt, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel tuleb kohaldada määruse kohtualluvust käsitlevaid sätteid. Nende sätete kohaselt saab nimelt tarbija vastu hagi esitada põhimõtteliselt üksnes tema elukohariigi kohtutes. Kui nimetatud sätted jäetaks käesoleva asjaga sarnastel

10 – 1. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-281/02: Owusu (EKL 2005, lk I-1383, punkt 25 jj).

11 – Võimaluse kohta seda kohtupraktikat põhimõtteliselt üle kanda vt 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-189/08: Zuid-Chemie (EKL 2009, lk I-6917, punkt 18) ja 14. mai 2009. aasta otsus kohtuasjas C-180/06: Ilsinger (EKL 2009, lk I-3961, punkt 41).

12 – Eespool 10. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Owusu, punkt 25.

13 – Samas, punkt 26.

14 – Mulle näib, et selles tähenduses tuleb mõista ka Jenardi aruande lk-l 8 esitatud seisukohti (EÜT 1979, C 59, lk 1), mille kohaselt on välismaine element Brüsseli I konventsiooni tähenduses olemas juhul, kui kostja on välismaalane,

juhtudel, kus siseriiklik kohus on üksnes tuvastanud, et kostjal puudub selles liikmesriigis alaline elukoht, kohaldamata, siis ähvardaks kostjat oht, et tema vastu esitatakse hagi liikmesriigis, kus on kohtu asukoht, kuigi tema alaline elukoht on teises liikmesriigis. See õõnestaks kaitse eesmärki, mis on sätestatud määruse nr 44/2001 artikli 16 lõikes 2.

63. Määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjade kohaldamise vastu käesoleva asjaga sarnastel juhtudel esitab esiteks Ungari valitsus vastuväite, et määruse artikli 2 lõike 2 kohaselt tuleb teiste liikmesriikide ja oma riigi kodanike suhtes, kelle alaline elukoht on samas liikmesriigis, kohaldada ühesuguseid eeskirju. Teiseks märgib Madalmaade valitsus, et määruses sätestatud eeskirjad rahvusvahelise kohtualluvuse kohta, mis on põhimõtteliselt seotud elukohaga, jätavad kodakondsuse seevastu arvesse võtmata.

64. Need vastuväited ei ole veenvad.

65. Nimelt tuleb vahet teha ühelt poolt küsimusel, millistel tingimustel tuleb kohaldada määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirju, ja teiselt poolt küsimusel, millistest kriteeriumidest tuleneb nende eeskirjade kohaselt rahvusvaheline kohtualluvus. Sätted, millele nimetatud valitsused tuginevad, sisaldavad kriteeriume, millest tuleneb siseriiklik kohtualluvus, *niivõrd kui* kohaldatakse määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirju. Nendest kriteeriumidest ei saa seevastu järeldada, millal üldse kohaldatakse määruse kohtualluvuse eeskirju.

66. Vahekokkuvõttena tuleb seega märkida, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kuuluvad määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjad kohaldamisele ja eelotsusetaotluse esitanud kohus peab neid järgima.

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevus

67. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab niisiis kontrollima, kas ta on määruse nr 44/2001 sätete kohaselt asjas pädev.

68. Nagu tuleneb kolmandast eelotsuse küsimusest, tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus seoses sellega kõigepealt teada, kas ta võiks olla omandanud määruse nr 44/2001 artikli 24 kohaselt pädevuse selle alusel, et ilma kohtu pädevust vaidlustamata esitas märkusi eestkostja, kes on kohtumenetluses kostjale määratud ilma selle tahteta ja ilma, et kostja sellest teadlik oleks (a). Edasi tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma neljanda

eelotsuse küsimusega teada, kas tal võiks olla rahvusvaheline pädevus määruse artikli 17 punktis 3 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppe alusel (b).

69. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei peaks saama oma pädevuse osas tugineda mõnele eespool nimetatud sättele, siis peab ta silmas pidama nr 44/2001 artikli 16 lõikes 2 sätestatud pädevusnormi. Selle kohaselt võib teine lepinguosaline algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht (c). Kui ka see säte ei ole kohaldatav, siis tuleb minu arvates kohaldada määruse artiklit 4, mis sätestab, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu rahvusvaheline pädevus tehakse kindlaks siseriikliku õiguse kohaselt (d).

a) Kohtusse ilmumine pädevust vaidlustamata vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 24

70. Määruse nr 44/2001 artikli 24 kohaselt on pädev liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub. Käesolevat sätet ei kohaldata juhul, kui isik on ilmunud kohtusse pädevuse vaidlustamiseks või kui artikli 22 kohaselt allub asi erandlikult teisele kohtule.

71. Eelotsusetaotluse esitanud kohus tahab teada, kas nimetatud sätet kohaldatakse ka tarbijalepingute suhtes. Sellele tuleb vastata jaatavalt (i). Siiski kerkib järgnevalt küsimus, kas kohtumenetluseks kostjale määratud eestkostja kohtusse ilmumine, kes on määratud kostja tahteta ja ilma, et ta sellest teadlik oleks, võib endast kujutada kostja kohtusse ilmumist nimetatud sätte tähenduses (ii).

i) Kohaldamine tarbijalepingute suhtes

72. Kõigepealt tuleb juhtida tähelepanu sellele, et määruse nr 44/2001 artiklit 24 kohaldatakse ka tarbijalepingutele määruse II peatüki 4. jao tähenduses.

73. Kohtuotsuses Bilas sedastas Euroopa Kohus, et määruse nr 44/2001 artiklit 24 kohaldatakse kindlustusasjade suhtes määruse II peatüki 3. jao tähenduses.[15] Seda kohtupraktikat saab üle kanda tarbijalepingutele sama peatüki 4. jao tähenduses. Nagu Euroopa Kohus nimetatud kohtuotsuses selgitas, kohaldatakse määruse nr 44/2001 artikli 24 esimest lauset kõigis kohtuasjades, mille puhul asja allumine menetlevale kohtule ei tulene selle määruse teistest sätetest. Seega kohaldatakse seda eeskirja ka juhtudel, kui

15 – 20. mai 2010. aasta otsus kohtuasjas C-111/09: ČPP Vienna Insurance Group (EKL 2010, lk I-4545, punktid 19–33).

kohtule on esitatud hagi selle määruse sätteid eirates. See tähendab, et kostja kohtusse ilmumist võib pidada vaikivaks nõustumiseks asja allumisega sellele kohtule, kus asi algatati, ning seega kokkuleppeks kohtualluvuse kohta. [16] Lisaks märkis kohus, et määruse nr 44/2001 artikli 24 teine lause näeb küll ette erandi kohtualluvust vaidlustamata kohtusse ilmumise põhimõttest, kuid seda erandit, mida tuleb tõlgendada kitsalt, kohaldatakse ainult artikli 24 teises lauses selgelt loetletud juhtudel. [17] Igal juhul ei viidata seal määruse II peatüki 3. jao kohaste kindlustusasjade kohta kehtivate sätete kohaldamata jätmisele ega määruse II peatüki 4. jao kohaseid tarbijalepinguid käsitlevate sätete kohaldamata jätmisele.

74. Seega kohaldatakse määruse nr 44/2001 artiklit 24 ka tarbijalepingutele määruse II peatüki 4. jao tähenduses. [18]

ii) Kostja kohtusse ilmumise mõiste

75. Siiski kerkib järgmine küsimus, kas käesoleva asjaga sarnastel juhtudel on tegemist kostja kohtusse ilmumisega määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole seda küsimust küll sõnaselgelt esitanud. Eelotsusetaotluse raames võib Euroopa Kohus anda aga eelotsusetaotluse esitanud kohtule kõik juhised, mis näivad olevat põhikohtuasja lahendamise jaoks kasulikud. [19]

76. Kostja kohtusse ilmumise mõiste puhul on tegemist liidu õiguse autonoomse mõistega määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses, mida tuleb ühtselt tõlgendada. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb määruse sätteid põhimõtteliselt tõlgendada iseseisvalt, võttes arvesse määruse süsteemi ja eesmärke. [20] Teisiti on see juhul, kui sõnaselgelt viidatakse siseriiklikule õigusele või kui asjaomastest sätetest tuleneb, et liidu seadusandja tahtis jätta selle küsimuse liikmesriikide pädevusse. Kostja kohtusse ilmumise mõiste osas määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses ei saa seda täheldada.

16 – Samas, punkt 21.

17 – Samas, punktid 23–26.

18 – Pooldaval seisukohal Geimer, R. teoses: Geimer, R. ja Schütze, R., *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, Beck, 2. Aufl., 2004, artikkel 24, punkt 36; Staudinger, A. teoses: Rauscher, T., *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht*, Sellier, 2011, artikkel 24, punkt 11. Ülevaadet esindatud arvamustest, mille puhul on ülekaalus nõustuvad seisukohad, vt Mankowski, P., Besteht der Europäische Gerichtsstand der rügelosen Einlassung auch gegen von Schutzregimes besonders geschützte Personen?, *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 2010, lk 667 jj, kes ise igatahes kritiseerib taotletud tarbijakaitse kui nõrgema osapoole kaitse eesmärgi ebapiisavat arvessevõtmist.

19 – 28. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 294/82: Einberger (EKL 1984, lk 1177, punkt 6) ja 16. juuli 1992. aasta otsus kohtusjas C-187/91: Belovo (EKL 1992, lk I-4937, punkt 13).

20 – 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-189/08: Zuid-Chemie (EKL 2009, lk I-6917, punkt 17); 2. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-372/07: Hassett ja Doherty (EKL 2008, lk I-7403, punkt 17) ja 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-167/08: Draka NK Cables jt (EKL 2009, lk I-3477, punkt 19).

77. Kostja kohtusse ilmumise autonoomsest mõistest määruse nr 44/2001 artiklit 24 tähenduses tulenevad seega liidu õiguse miinimumnõuded, mida liikmesriigid peavad arvestama. [21] See ei tähenda siiski, et siseriiklik menetlusõigus tõrjutakse täiesti kõrvale. Pigem tuleb seda kohaldada täiendavalt. [22]

78. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kerkib küsimus, kas liidu õiguse nimetatud miinimumnõuetega on kooskõlas, kui eeldada kostja kohtusse ilmumist määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses ka siis, kui tegemist on kohtumenetluseks määratud eestkostjaga, kes on määratud kostjale, kes on tarbija, ilma viimati nimetatu tahteta ja ilma, et ta sellest teadlik oleks.

79. Kohtuotsuses Hendrikman [23] sedastas Euroopa Kohus, et kohtumenetluse poole esindaja, keda ei ole volitanud kostja ise, kohtusse ilmumist ei saa tõlgendada kostja ilmumisena kohtusse Brüsseli I konventsiooni artikli 27 punkti 2 tähenduses, mis on määruse nr 44/2001 artikli 34 punktile 2 ajaliselt eelnenud säte. [24]

80. Nimetatud kohtupraktikat arvestades näib mulle, et kostja kohtusse ilmumise mõistet, mis on sätestatud määruse nr 44/2001 artiklis 24, tuleb tõlgendada nii, et kohtumenetluseks määratud eestkostja, kes on määratud kostjale, kes on tarbija, ilma viimati nimetatu tahteta ja ilma, et ta sellest teadlik oleks, ei saa kostja nimel kohtusse ilmuda. Käesoleval juhul on küll tegemist kohtumenetluseks kohtu poolt määratud eestkostjaga ja mitte volitatud advokaadiga, nagu see oli Hendrikmani kohtuasjas. Lisaks on käesoleval juhul tegemist määruse nr 44/2001 artikli 24 tõlgendamisega, mida kohaldatakse esimeses menetluses ja mitte määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tõlgendamisega, mida kohaldatakse täitemenetluses. Siiski näib mulle, et nimetatud kohtupraktika mõtet on võimalik üle kanda käesoleva asjaga sarnastele juhtudele.

21 – 24. juuni 1981. aasta otsus kohtuasjas 150/80: Elefanten Schuh (EKL 1981, lk 1671, punkt 16). Samal seisukohal on ka eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R, artikkel 24, punkt 30.

22 – Calvo Caravaca, A. L. ja Carrascosa Gonzalez, J. teoses: Mangus, U. ja Mankowski, P., *Brussels I Regulation*, Sellier, 2007, artikkel 24, punkt 10; Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozessrecht*, Verlag Recht und Wirtschaft, 8. Aufl., 2005, artikkel 24, punkt 7. Mulle näib, et selle vastu ei räägi ka eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Jenardi aruande lk-l 38 esitatud seisukohad, kus märgitakse, et küsimus, kuidas tuleb tõlgendada kohtusse ilmumise mõistet, määratakse siseriikliku õiguse järgi. Seda ei saa minu arvates nimelt mõista nii, et küsimusele, kas tegemist on kohtusse ilmumisega, tuleb vastata üksnes siseriikliku õiguse alusel. Pigem võiks seda mõista nii, et kohtusse ilmumise mõiste jaoks tulenevad nõuded liidu õigusest, mida võivad siiski täiendada siseriiklikud menetlusnormid.

23 – 10. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas C-78/95: Hendrikman ja Feyen (EKL 1996, lk I-4943).

24 – Samas, punkt 18. Sellega seoses ei saa jätta mainimata eespool 15. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsust ČPP Vienna Insurance Group, punkt 33. Selle kohaselt ei pea siseriiklik kohus küll omal algatusel kontrollima, kas kostja, kes on määruse nr 44/2001 II peatüki 3–5. jao tähenduses nõrgem pool, on võimeline täies ulatuses mõistma tema kohtuasjas kaitsmise toimet. Sellele vaatamata on siseriiklikul kohtul, arvestades nimetatud sätetes väljendatud eesmärki, milleks on nõrgemaks peetavale poolele tõhustatud kaitse tagamine, alati võimalik kindlaks teha, kas kostja, kelle vastu on sellele kohtule neil asjaoludel hagi esitatud, on täielikult teadlik tagajärgedest, mida toob kaasa tema nõusolek kohtusse ilmuda.

81. Määruse nr 44/2001 tähtis eesmärk on nimelt tagada kostja kaitseõigused,[25] mis on põhiõigustena sätestatud harta artikli 47 teises lõigus. Minu arvates ei saa selle eesmärgiga kooskõlla viia seda, et pidada käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kohtumenetluseks määratud eestkostja, kes on kostjale määratud ilma tema tahteta ja ilma, et ta sellest teadlik oleks, kohtusse ilmumist kostja kohtusse ilmumisena. Seda seetõttu, et esiteks ei saa kostja sellisel juhul teha teadlikku otsust kohtuliku arutelu kulgemise kohta. Teiseks ei ole kohtumenetluseks määratud eestkostjal, kellel puudub kontakt kostjaga, üldjuhul vajalikku teavet, et ta saaks otsustada, kas kohtusse ilmumine määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses võib olla kostja huvides. Kolmandaks võib selline teabe puudumine raskendada kohtumenetluseks määratud eestkostjal asjaomase kohtu pädevuse vaidlustamist.

82. Lisaks tuleb silmas pidada, et määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 eesmärk on kaitsta tarbijat selle eest, et ta võidakse kaevata mõne teise liikmesriigi, mitte tema oma liikmesriigi kohtutesse. Juhul kui kostja kohtusse ilmumisena käsitataks talle ilma tema tahteta ja ilma, et ta oleks sellest teadlik olnud, kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumist ning see annaks aluse eestkostja määranud kohtu pädevuseks, ähvardab see kitsendada määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 kasulikku mõju.

83. Lisaks tuleb silmas pidada, et kohtusse ilmumine määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses määrab kohtu asukoha ning seega ka *lex fori,* millel võivad olla kaugeleulatuvad tagajärjed kohtuasja lahendusele.

84. Eespool nimetatud põhjustel ei saa põhimõtteliselt käsitada kostja enda kohtusse ilmumisena talle tema tahteta ja ilma, et ta oleks sellest teadlik, kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumist määruse artikli 24 kohaselt.

iii) Kokkuvõte

85. Kokkuvõttes tuleb märkida, et määruse nr 44/2001 artiklit 24 kohaldatakse küll tarbijalepingute suhtes, kuid et kostjale, kes on tarbija, ilma tema tahteta ja ilma, et ta oleks sellest teadlik, kohtumenetluseks määratud eestkostja kohtusse ilmumist ei saa käsitada kostja enda kohtusse ilmumisena määruse nr 44/2001 artikli 24 tähenduses. Seega ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohus oma

25 – Eespool 23. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Hendrikman, punkt 18.

pädevuse põhjendamiseks tugineda nimetatud sättele. [26]

b) Rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe vastavalt määruse artikli 17 punktile 3

86. Nagu tuleneb neljandast eelotsuse küsimusest, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus järgnevalt, kas käesoleva asjaga sarnastel juhtudel saab ta oma rahvusvahelise pädevuse suhtes tugineda rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppele määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses.

87. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel on käesoleval juhul tegemist tarbijalepinguga määruse nr 44/2001 artikli 15 lõike 1 punkti c tähenduses, mistõttu kohaldamisele kuuluvad määruse nr 44/2001 II peatüki 4. jao sätted, mis kehtivad erandjuhtudel. Määruse artikli 16 lõike 2 kohaselt võib menetluse tarbija vastu põhimõtteliselt algatada üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht. Siiski võib sellest kõrvale kalduva kohtualluvuse kokku leppida määruse artiklis 17 sätestatud tingimustel. Vastavalt nimetatud artikli punktile 3 võivad tarbija ja teine lepinguosaline, kui mõlema alaline või peamine elukoht on kokkuleppe sõlmimise ajal ühes liikmesriigis, kokku leppida, et pädevad on selle liikmesriigi kohtud, kus oli mõlema alaline või peamine elukoht kokkuleppe sõlmimise ajal, tingimusel, et selline kokkulepe ei ole vastuolus asjaomase liikmesriigi seadustega.

i) Määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 kohaldamisala

88. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kerkib kõigepealt küsimus, kas määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 saab kohaldada ka siis, kui on võimalik, et põhikohtuasja kostja alaline elukoht ei ole hagi esitamise ajal enam liikmesriigis.

89. Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt.

26 – Seega ei ole käesoleva juhtumi seisukohast oluline ka küsimus, kas määruse artiklit 24 saab üldse kohaldada juhul, kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis. Vt selle küsimuse kohta eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R, artikkel 24, punktid 22–25; eespool 22. joonealuses märkuses viidatud Calvo Caravaca, A. L. ja Carrascosa Gonzalez, J., artikkel 24, punkt 28 jj.

90. Nimetatud sätte kohaldamiseks on nimelt piisav, et mõlema poole alaline elukoht oli kokkuleppe sõlmimise ajal asjaomases liikmesriigis. [27] Selline tõlgendus vastab nimetatud sätte eesmärgile, mis seisneb tarbija lepingupartneri kaitses. [28] Seda eesmärki saab tõhusalt saavutada ainult siis, kui hilisem elukohavahetus sellist kokkulepet ei mõjuta ja seda ka mitte juhul, kui nimetatud elukohavahetus toimub kolmandasse liikmesriiki. [29]

ii) Tarbija ja tema lepingupartneri alaline elukoht samas liikmesriigis

91. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel oli nii põhikohtuasja hageja kui ka kostja alaline elukoht lepingu sõlmimise ajal Tšehhi Vabariigis, mistõttu on määruse nr 44/2001 artikli 17 punktis 3 sätestatud esimene tingimus täidetud.

iii) Vaikiv kokkulepe Tšehhi kohtute rahvusvahelise pädevuse kohta

92. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab küsimuse, kas territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe, mille kohaselt on kohtuvaidlusteks pädev kohus, mille tööpiirkonnas oli hagi esitamise ajal põhikohtuasja hageja asukoht, saab olla rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses.

93. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kõigepealt kontrollima, kas põhikohtuasja hageja ja kostja on kokku leppinud, et laenulepingust tulenevate vaidluste jaoks on Tšehhi kohtud rahvusvaheliselt pädevad. Vastavate liidu normide puudumisel on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kontrollida oma siseriiklikke õigusnorme kohaldades, kas territoriaalse kohtualluvuse kokkuleppest saab tuletada kaudse rahvusvahelise pädevuse kokkuleppe. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel näib see Tšehhi õiguse kohaldamisel olevat võimalik. On tõenäoline, et kaks poolt, kelle mõlema alaline elukoht on samas liikmesriigis, ei soovi kokkuleppe sõlmimisel vaidluse puhul konkreetselt pädeva kohtu kohta üldjuhul kindlaks määrata mitte ainult

27 – Selle kohta ka eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R., artikkel 17, punkt 10.

28 – Vt eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Jenardi aruande lk 33; eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R., artikkel 17, punkt 7.

29 – Sellest järeldub, et määruse artiklit 4, mille kohaselt tehakse iga liikmesriigi kohtute pädevus juhul, kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt, tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse üksnes artikli 17 punkti 3 kohaselt sõlmitud kokkuleppe olemasolu korral.

territoriaalselt pädevat kohut, vaid kaudselt ka rahvusvaheliselt pädevaid kohtuid.

94. Lisaks kerkib küsimus, kas selliseid määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 kohaselt sõlmitud kaudseid kokkuleppeid saab arvesse võtta. Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Nimetatud sätte tekst ei näe ette piirdumist sõnaselgelt sõnastatud kokkulepetega. Liiatigi kitsendaks see, kui nimetatud sätte kohaldamisala piirataks sõnaselgelt sõnastatud kokkulepetega, ülemäära selle sätte praktilist mõju. Üldjuhul kohaldatakse määruse artikli 17 punkti 3 juhtumite korral, kus kokkuleppe sõlmimisel ei ole veel välismaist elementi, ning see tekib alles hiljem seetõttu, et tarbija asub elama teise liikmesriiki. Sellises lähtesituatsioonis ei pea lepingupooled tavaliselt vajalikuks sõlmida kokkulepet selle liikmesriigi kohtute rahvusvahelise pädevuse kohta, kus on nende mõlema alaline elukoht. Samuti ei oleks kohaldamisala piiramine sõnaselgelt sõnastatud kokkulepetega kooskõlas selle sätte eesmärgiga, milleks on tarbija lepingupartneri kaitsmine pädevuse teise kohta üleviimise eest, mis võib tekkida tarbija lahkumise korral liikmesriigist. [30]

30 – Vt eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Jenardi aruande lk 33.

iv) Kokkuleppe lubatavus vastavalt siseriiklikule õigusele

95. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab järeldusele, et põhikohtuasja hageja ja kostja sõlmisid kokkuleppe Tšehhi kohtute pädevuse kohta, siis peab ta järgnevalt määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 kohaselt kontrollima, kas Tšehhi õiguse järgi on selline tingimus lubatud.

96. Eelotsusetaotluse esitanud kohus avaldab kahtlust sellise kokkuleppe siduvuse suhtes. Seoses sellega viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus asjaolule, et territoriaalse kohtualluvuse klausel, mille kohaselt on pädev hageja asukohajärgne kohus, on direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 kohaselt ebaõiglane ning seega ei ole see nimetatud direktiivi artikli 6 tähenduses siduv, kuna lepingu sõlmimise ajal oli põhikohtuasja hageja asukoht Praha ja põhikohtuasja kostja alaline elukoht oli Marienbad.

97. Sellega seoses kerkib esiteks küsimus, kas ja mil määral tuleb kontrollida, kas rahvusvahelise kohtualluvuse kaudne kokkulepe vastab direktiivi 93/13 nõuetele. Teiseks kerkib küsimus, kas asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei pruugi olla siduv,

võib mõjutada ka vaikivat kokkulepet rahvusvahelise kohtualluvuse kohta. Kolmandaks käsitlen ma kriteeriume, mille alusel määratakse kindlaks territoriaalse kohtualluvuse kokkuleppe ebaõiglane olemus.

– Rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppe kontrollimine direktiivis 93/13 sätestatud nõuete alusel

98. Vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 17 punktile 3 ei tohi rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe olla vastuolus siseriiklike seadustega. Kuna liikmesriigid peavad oma siseriikliku õiguse kujundamisel järgima liidu õiguse nõudeid, siis tuleb seoses sellega eelkõige silmas pidada direktiivis 93/13 sätestatud nõudeid.[31] Seega kontrollitakse rahvusvahelise kohtualluvuse klauslite puhul, mis kuuluvad nimetatud direktiivi kohaldamisalasse, st neid kasutatakse müüja või teenuse osutaja tüüptingimustes, põhimõtteliselt küsimust, kas need on ebaõiglased, direktiivi artikli 3 lõike 1 kohaselt, ning küsimust, kas need on selged ja arusaadavad, direktiivi artikli 5 kohaselt.

99. Siiski ei saa küsimuse hindamisel, kas selline tingimus on ebaõiglane, jätta arvesse võtmata asjaolu, et liidu seadusandja tahtis määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 sätestamisega anda tarbija lepingupartnerile võimaluse takistada juhul, kui tarbija lahkub ühisest liikmesriigist, rahvusvahelise kohtualluvuse teise kohta üleviimist. Seadusandja seda hinnangut arvestades ei saa rahvusvahelise kohtualluvuse klauslit, mis kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, lugeda ebaõiglaseks selle direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses ainuüksi juba seetõttu, et see näeb ette, et tarbija ja müüja või teenuste osutaja vaheliste vaidluste korral on rahvusvaheliselt pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus on kokkuleppe sõlmimisel nende mõlema alaline elukoht. Kui määruse artikli 17 punkti 3 kohaldamist piirataks kokkulepetega, mis ei ole tehingu tüüptingimused direktiivi 93/13 tähenduses, siis kitsendaks see tunduvalt määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 kasulikku mõju.

100. Sarnased järeldused kehtivad direktiivi 93/13 artikli 5 esimeses lauses sätestatud nõuete kohta, mille kohaselt peavad koos

31 – Pooldaval seisukohal: Heinig, J., Grenzen von Gerichtsstandsvereinbarungen im Europäischen Zivilprozessrecht, Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2010, lk 337 jj; Staudinger, A., eespool 18. joonealuses märkuses viidatud teoses Rauscher, T., artikkel 17, punktid 3 ja 6; Nielsen, P. A., eespool 22. joonealuses märkuses viidatud teoses Magnus, U. ja Mankowsky, P., artikkel 17, punkt 4. Eitaval seisukohal: eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Geimer, R., artikkel 17, punkt 3 viitega põhimõttele *lex-posterior*. Siiski ei saa nimetatud põhimõte õigustada direktiivi 93/13 täielikku kõrvaletõrjumist määruse nr 44/2001 poolt, kuna määruse artikli 17 punkt 3 sätestab sõnaselgelt lubatavuse reservatsiooni vastavalt siseriiklikule õigusele..

sellise territoriaalse kohtualluvuse klausli kokkuleppimisega vaikimisi kokku lepitud rahvusvahelise kohtualluvuse klauslid olema lihtsad ja arusaadavad. Ka seoses sellega tuleb arvesse võtta seadusandja hinnangut, mis on toodud määruse nr 44/2001 artikli 17 punktis 3. Käsitlusviis, mille kohaselt oleks lihtsuse ja arusaadavuse nõue sellise kaudselt kokku lepitud rahvusvahelise kohtualluvuse klausli kaasamisega vastuolus, kitsendaks ülemääraselt määruse artikli 17 punkti 3 kohaldamisala. [32]

– Asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei pruugi olla siduv, mõju rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppele

101. Järgnevalt kerkib käesoleval juhul küsimus, kas asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei pruugi olla siduv vastavalt direktiivi 93/13 artikli 3 lõikele 1, võib avaldada mõju koos sellega vaikimisi sõlmitud rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppele.

102. Vastavalt direktiivi 93/13 artikli 6 lõikele 1 ei ole ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, tarbijale siduvad. Siiski on leping jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see ei sisalda ebaõiglasi tingimusi. Nende liidu õiguse sätete kohaselt on territoriaalse kohtualluvuse klausli kehtetuse korral oluline, kas territoriaalse kohtualluvuse kokkulepet ja koos sellega vaikimisi sõlmitud rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet tuleb sisuliselt pidada ühtseks tingimuseks, või saab rahvusvahelise kohtualluvuse klauslit lugeda muus osas lepingu juurde kuuluvaks ja see avaldab vaatamata asjaolule, et territoriaalse kohtualluvuse klausel ei ole siduv, jätkuvalt mõju tarbija ja teise lepingupartneri vahelises suhtes.

103. Kas territoriaalse kohtualluvuse kokkulepet ja koos sellega vaikimisi sõlmitud rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet tuleb käsitada sisulise tervikuna või mitte, sõltub lõpuks poolte tahtest. Vastavate liidu õigusnormide puudumisel peab eelotsusetaotluse esitanud kohus selle asjaomaseid siseriiklikke õigusnorme kohaldades välja selgitama. Seoses sellega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski arvesse võtma, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel ei ole asjaolu, et rahvusvahelise kohtualluvuse klausel tuletatakse eelkõige territoriaalse kohtualluvuse klauslist, iseenesest piisav, et käsitada mõlemat klauslit

32 – Seoses sellega võib viidata käesoleva ettepaneku punktis 94 nimetatud põhjustele.

sisulise tervikuna. Territoriaalse kohtualluvuse klauslil ja rahvusvahelise kohtualluvuse klauslil on nimelt erinevad funktsioonid. Rahvusvahelise kohtualluvuse klauslil on küll ka mõju pädevate kohtute territoriaalsele piiritlemisele vastavalt riigipiiridele. Tavaliselt järgivad pooled aga rahvusvahelise kohtualluvuse klausliga ka muid eesmärke. Rahvusvaheliselt pädevate kohtute valikul on nimelt mitmekesised õiguslikud ja faktilised tagajärjed, mis võivad mõjutada kohtuasja arutamist ja menetluse tulemust. Siia kuuluvad eelkõige *lex fori* määramine, kohtu asukohas kehtivad kollisiooninormid ja kohtumenetluse keel. [33]

104. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab eespool kirjeldatut arvesse võttes järeldusele, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ja rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepe ei moodusta vastavalt poolte tahtele sisulist tervikut, siis ei mõjuta asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse klausel ei ole siduv, rahvusvahelise kohtualluvuse klauslit. [34]

– Territoriaalse kohtualluvuse kokkuleppe ebaõiglane olemus

105. Eelnevast nähtub, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel ei mõjuta territoriaalse kohtualluvuse kokkuleppe võimalik ebaõiglane olemus küll rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet. Täielikult ei saa seda siiski välistada. Kuna lisaks on ilmne, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb territoriaalse pädevuse osas hinnata küsimust, kas territoriaalse kohtualluvuse klausel on ebaõiglane, tahaksin ma järgnevalt lühidalt käsitleda territoriaalse kohtualluvuse kokkulepete ebaõiglase olemuse hindamist.

33 – Vt selle kohta lähemalt eespool 31. joonealuses viidatud Heinig, J., lk 62 ja 69.

34 – Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab seevastu järeldusele, et rahvusvahelise kohtualluvuse klausli ja territoriaalse kohtualluvuse klausli puhul on tegemist ühtse klausliga, siis ei oleks see klausel vastavalt direktiivi 93/13 artikli 6 esimesele lausele põhimõtteliselt siduv. Sellisel juhul kerkib küsimus, kas seda ühtset klauslit saab selle kehtivust säilitades kitsendada nii, et rahvusvaheline element jääb kehtima. Põhimõtteliselt räägib selle vastu, et kehtivust säilitav kitsendamine on kooskõlas direktiivi artikliga 6, asjaolu, et sellisel juhul ei hoiaks see müüjaid ja teenuste osutajaid piisaval määral tagasi ebaõiglaste tingimuste kasutamisest.

106. Vastavalt direktiivi 93/13 artiklile 3 loetakse lepingutingimus ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat. Nimetatud säte määratleb seega vaid abstraktselt elemendid, mis muudavad olemuselt ebaõiglaseks lepingutingimuse, mille osas ei ole eraldi kokku lepitud. [35] Seoses sellega viitab direktiivi artikli 3 lõige 3 lisale, mis sisaldab loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglaseks. Selle loetelu punkti 1 alapunktis q on nimetatud tingimused, mille eesmärk või tagajärg on jätta tarbija ilma õigusest võtta õiguslikke meetmeid või kasutada mis tahes muud õiguskaitsevahendit või tarbija kõnealust õigust piirata, eelkõige nõudes, et tarbija kasutaks vaidluste lahendamiseks üksnes arbitraažimenetlust, mida õigusnormidega ei reguleerita, lubamatult piirata tarbijale kättesaadavaid tõendeid või panna tarbijale tõendamiskohustus, mis kohaldatava seaduse alusel peaks olema teise lepinguosalise ülesanne. Nimetatud lisa sisaldab üksnes soovituslikku loetelu ega ole täielik. [36] Seoses küsimusega, kas mõni lepingutingimus on või ei ole ebaõiglane, näeb direktiivi 93/13 artikkel 4 ette, et selle hindamisel võetakse arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laadi ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele, millest selle lepingu sõlmimine sõltub. Seoses sellega tuleb hinnata ka tagajärgi, mis võivad tingimusel olla lepingu suhtes kohaldatava õiguse raames. See sisaldab siseriikliku õigussüsteemi kontrollimist. [37]

107. Liidu õiguse kirjeldatud raamides piirdub Euroopa Kohus eelotsusetaotluste korral liidu seadusandja poolt ebaõiglaste lepingutingimuste mõiste määratlemiseks kasutatavate üldiste kriteeriumide tõlgendamisega. Siseriiklike kohtute ülesanne on hinnata neid kriteeriume arvesse võttes tingimuse ebaõiglast olemust. Nagu Euroopa Kohus on oma uuemas kohtupraktikas korduvalt selgitanud, kehtib selline ülesannete jaotus ka erandliku territoriaalse kohtualluvuse klauslite hindamise kohta. [38]

108. Nagu tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, peab siseriiklik kohus

35 – 1. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-237/02: Freiburger Kommunalbauten (EKL 2004, lk I-3403, punkt 19).

36 – Samas, punkt 20.

37 – Samas, punkt 21.

38 – Vt 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-243/08: Pannon (EKL 2009, lk I-4713, punkt 42 jj) ja 9. novembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-137/08: VB Pénzügyi Lízing (EKL 2010, lk I-10847, punkt 42 jj). Nendes kohtuotsustes on Euroopa Kohus eemaldunud oma 27. juuni 2000. aasta otsuses liidetud kohtuasjades C-240/98-C-244/98: Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (EKL 2000, lk I-4941, punkt 21 jj) esitatud seisukohast, mille kohaselt peab olema võimalik kohtualluvuse klausli suhtes lõpliku otsuse tegemine Euroopa Kohtu poolt, kui tegemist on tingimusega, mis on eranditult ja ilma, et tarbija saaks vastusoorituse, kasulik ettevõtjale, kuna see tingimus seab lepingu tüübist sõltumata kahtluse alla õiguste kohtuliku kaitse kehtivuse, mille direktiiv 93/13 tarbijale annab.

erandliku territoriaalse kohtualluvuse klauslite hindamisel arvesse võtma asjaolu, et juhul kui asjaomane kohus asub tarbija elukohast kaugel ja kui tegemist on kohtuvaidlusega, mis puudutab väiksemaid summasid, võivad tarbijale kohtusse ilmumisega kaasneda ebaproportsionaalselt suured kulud. Neil asjaoludel võib erandliku territoriaalse kohtualluvuse klausel nimelt raskendada tarbija kohtusse ilmumist ja isegi sundida tarbijat loobuma kohtusse pöördumisest ja üldse oma õiguste kaitsest. [39]

109. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel ei ole siiski tegemist väikese hagisummaga, vaid suure hagisummaga, mille suurus on nimelt 4 383 584,60 Tšehhi krooni koos sellele lisanduva viivisega. Seega ei saa ainuüksi hagisumma ja tarbijale territoriaalse kohtualluvuse klausli tõttu kohtusse ilmumisega seotud kulude vahelisest suhtest teha järeldust, et kohtusse pöördumine on faktiliselt välistatud.

v) Kokkuvõte

110. Siiski peab eelotsusetaotluse esitanud kohus territoriaalse kohtualluvuse klausli ebaõiglase olemuse hindamisel, nagu käesoleva asjaga sarnastel juhtudel, arvesse võtma, et selline tingimus võimaldab koondada müüjal või teenuse osutajal kõik tema kutsetegevusega seotud vaidlused ühte kohtusse, mille tööpiirkonnas ei asu aga tarbija elukoht. Ka siis, kui see ei tingi käesoleva asjaga sarnastel juhtudel kohtusse pöördumise tegelikku välistamist, võib see siiski raskendada tarbija kohtusse ilmumist ja suurendada tema kulusid. Lisaks võib selline tingimus kergendada müüja või teenuse osutaja kohtusse ilmumist ning vähendada talle sellega seotud kulusid. [40]

111. Esimese vahekokkuvõttena tuleb märkida, et rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepped määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses võivad vaikimisi tuleneda ka territoriaalse kohtualluvuse kokkulepetest, kui see vastab poolte tahtele, mille peab kindlaks tegema siseriiklik kohus.

39 – Eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, punkt 22; eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pannon, punkt 41, ja eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pénzügyi Lízing, punkt 54.

40 – Eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, punkt 23, ja eespool 38. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Pénzügyi Lízing, punkt 55.

112. Teiseks mõjutab asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei ole siduv selle ebaõiglase olemuse tõttu direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 ja artikli 6 tähenduses, koos sellega vaikimisi sõlmitud rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet üksnes siis, kui see tuleneb selliselt poolte tahtest, millest üldjuhul ei tule lähtuda.

c) Tarbija alalise elukoha järgse kohtu pädevuse arvessevõtmine määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 kohaselt.

113. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei saa oma rahvusvahelise pädevuse osas tuginеda põhikohtuasja hageja ja kostja vahelisele rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppele, peab ta järgima määruse nr 44/2001 artikli 16 lõikes 2 sätestatud nõudeid. Selle kohaselt võib teine lepinguosaline algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht. Sellest tulenevad siseriikliku kohtu jaoks kaks nõuet, esiteks nimelt nõue, mis annab aluse tema pädevusele ja teiseks nõue, mis välistab tema pädevuse.

114. Kõigepealt tuleneb nimetatud sättest, et siseriiklikul kohtul on rahvusvaheline pädevus juhul, kui tarbija alaline elukoht on liikmesriigis, kus asub asjaomane kohus. Niisiis peab siseriiklik kohus kõigepealt kontrollima, kas kostja alaline elukoht on selle liikmesriigi territooriumil, kus asub kohus. Seejuures kohaldab kohus määruse nr 44/2001 artikli 59 lõike 1 kohaselt siseriiklikku õigust.

115. Seoses sellega kerkib küsimus, kas lepingu sõlmimise asjaoludest ning eelkõige tingimusest, mille kohaselt on kostja kohustatud hagejale oma elukohavahetusest teatama, võib tuleneda, et pooled leppisid alalise elukohana kokku kostja elukoha lepingu sõlmimise ajal. Selle küsimuse kohta tuleb kõigepealt märkida, et kostja elukoha määramine vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 59 lõikele 1 toimub siseriikliku õiguse alusel ja seega otsustab selle üle põhimõtteliselt eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes kohaldab seejuures siseriiklikku õigust. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis aga oma eelotsusetaotluses, et põhikohtuasja kostjal puudub alaline elukoht Tšehhi Vabariigi territooriumil. Vaatamata sellele näib mulle, et käsitlusviisi, mille kohaselt elukohavahetusest teatamise kohustusest tuletatakse elukoha vahetamise kokkulepe, on raske ühitada liidu õiguse nõuetega. Niivõrd kui on tegemist tingimusega, mis kuulub direktiivi 93/13

kohaldamisalasse, näib, et selline käsitlusviis ei ole eelkõige kooskõlas direktiivi 93/13 artiklis 5 sätestatud lihtsuse ja selguse nõudega.

116. Lisaks tuleneb määruse nr 44/2001 artikli 16 lõikest 2, et liikmesriigi kohtul ei ole rahvusvahelist pädevust juhul, kui tarbija alaline elukoht on mõnes teises liikmesriigis. Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus lisaks kontrollima, kas põhikohtuasja kostja elukoht on teises liikmesriigis.

117. Selle asjaolu kontrollimisel peab eelotsusetaotluse esitanud kohus vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 59 lõikele 2 kohaldama teise liikmesriigi seadusi.

118. Lisaks tuleneb määruse artikli 26 lõikest 1, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab sellise kontrolli läbi viima omal algatusel. Nimetatud säte näeb küll omal algatusel kontrollimise kohustuse ette ainult sel juhul, kui kostja alaline elukoht on liikmesriigi territooriumil. Selle sätte kaitse eesmärk nõuab aga sellise kohustuse eeldamist niikaua, kuni eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole kindlalt veendunud, et kostja alaline elukoht ei ole mõnes teises liikmesriigis.

119. Määruses ei ole sätestatud rohkem sõnaselgeid nõudeid sellise kontrolli läbiviimise kohta. Küsimustele, kas sellega seoses tuleb omal algatusel kontrollida olulisi faktilisi asjaolusid, kas hageja jaoks saab kergendada tõendamist, et kostja elukoht ei ole mõnes teises liikmesriigis ja millal on saavutatud tõendamise määr, millest alates eelotsusetaotluse esitanud kohus võib lugeda tõendatuks, et tarbija alaline elukoht ei ole teises liikmesriigis, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus seega vastama konkreetsel juhul kohaldatava siseriikliku õiguse alusel. [41]

120. Siiski peab eelotsusetaotluse esitanud kohus siseriikliku õiguse kohaldamisel tagama määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 toime nõutava tõhususe. Seoses sellega tuleb eriti silmas pidada nimetatud sätte eesmärki, milleks on tarbija kaitsmine selle eest, et tema vastu algatatakse menetlus mõne teise liikmesriigi kohtus, mitte selle liikmesriigi kohtus, kus on tema alaline elukoht. Lisaks tuleb arvesse võtta, et käesoleva asjaga sarnastel juhtudel ei ole kostja talle kohtumenetluseks määratud eestkostjat volitanud ning samuti ei saa eestkostja temalt lisateavet. Sellisel juhul

41 – Queirolo, I., eespool 22. joonealuses märkuses viidatud teoses Mangus, U. ja Mankowsky, P.; Mankowsky, P., eespool 18. joonealuses märkuses viidatud teoses Rauscher, T., artikkel 26, punkt 5.

ei ole hageja esitatud andmed siseriiklikule kohtule siduvad. Kohus ei saa ilma kontrollimata nõustuda hagiavalduses esitatud andmetega ning peab arvesse võtma kahtlusi, et tal võib siiski puududa rahvusvaheline pädevus. [42]

121. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei saa asjaomase siseriikliku menetlusõiguse kohaselt nõutava kindlusega eeldada, et tarbija elukoht ei ole mõnes teises liikmesriigis, peab ta vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 26 lõikele 1 omal algatusel deklareerima, et ta ei ole asjas pädev. See kehtib ka juhul, kui kohus on määranud OSŘ-i artikli 29 lõike 3 kohaselt kostjale kohtumenetluseks eestkostja.

d) Määruse nr 44/2001 artikli 4 lõige 1

122. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus on kindel, et põhikohtuasja kostja alaline elukoht ei ole Tšehhi Vabariigis ega mõnes teises liikmesriigis, siis kerkib küsimus, millistest kriteeriumidest tuleneb sellisel juhul rahvusvaheline pädevus.

123. *De lege ferenda* on sellega seoses erinevaid võimalusi. Mõeldav oleks kostja alalise elukoha asemel tugineda peamisele elukohale või eeldada asjaomase liikmesriigi kohtute *forum necessitatis*'t. [43] *De lege lata* näib mulle, et määruse nr 44/2001 artikli 4 lõige 1 hõlmab siiski sellist juhtumit. Selle kohaselt tehakse juhul, kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, iga liikmesriigi kohtute pädevus kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt.

124. Kui kohaldatakse määruse nr 44/2001 artiklit 4, siis on määruse kohtualluvuse eeskirjadega kooskõlas, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus määrab kostjale kohtumenetluseks eestkostja vastavalt OSŘ-i artikli 29 lõikele 3 ja deklareerib siseriiklikku õigust kohaldades, et ta on asjas pädev.

3. Kokkuvõte

125. Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel on menetluse jätkamine kostja vastu määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjadega kooskõlas juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud

42 – Mankowsky, P., eespool 18. joonealuses märkuses viidatud teoses Rauscher, T., artikkel 26, punkt 6.

43 – Võimalike käsitlusviiside kohta vt Staudinger, A., eespool 18. joonealuses märkuses viidatud teoses Rauscher, T., artikkel 59, punkt 8; eespool 18. joonealuses märkuses viidatud Kropholler, J., artikkel 59, punkt 9.

kohus on pädev kas rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppe alusel määruse artikli 17 punkti 3 tähenduses või määruse artikli 4 alusel asjaomase liikmesriigi seaduste kohaselt. Määruse artikli 4 kohaldamine eeldab, et eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab määruse artikli 26 lõike 1 kohaselt omal algatusel läbiviidava kontrolli teel veendumusele, et kostja alaline elukoht ei ole kohtu asukoha liikmesriigis ega mõnes teises liikmesriigis.

C. *Kostja kaitseõiguste järgimine*

126. Sellise siseriikliku õigusnormi nagu OSŘ-i artikli 29 lõike 3 kohaldamisel tuleb lisaks määruses nr 44/2001 sätestatud kohtualluvuse eeskirjadele arvesse võtta ka kostja kaitseõigusi. Seoses sellega tuleb teha vahet kahel erineval olukorral.

127. Esimese olukorra puhul ei ole kohus oma pädevuse kontrollimise raames jõudnud veendumusele, et kostja alaline elukoht ei ole mõnes teises liikmesriigis. Sellega on käesoleva asjaga sarnastel juhtudel eelkõige tegemist siis, kui kohus tugineb oma rahvusvahelise pädevuse osas kokkuleppele määruse nr 44/2001 artikli 17 punkti 3 tähenduses. Selles olukorras peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse määruse artikli 26 lõiget 2. Selle kohaselt peatab kohus menetluse niikauaks, kuni on tõestatud, et kostjal on olnud võimalus hagi saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõestatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed. Määruse artikli 26 lõiget 2 kohaldatakse küll üksnes juhul, kui kostja alaline elukoht on liikmesriigis. Seda sätet tuleb siiski selle kaitse eesmärki silmas pidades eespool juba nimetatud põhjustel [44] tõlgendada nii, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab selles sätestatud nõudeid arvestama niikaua, kuni ta on kindlalt veendunud, et kostja alaline elukoht ei ole mõnes teises liikmesriigis.

128. Vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 26 lõikele 2 võib kohus menetlust jätkata alles siis, kui kostja on hagi kätte saanud ning see on toimunud piisavalt aegsasti, et kostja oleks saanud end kaitsta. Nimetatud sätte eesmärk on kostjale tõhusa kaitse võimaldamine.

44 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 118.

129. Hagi kättetoimetamine kohtumenetluseks määratud eestkostjale, kelle kohus on kostjale määranud ilma kostja tahteta ja ilma, et kostja sellest teadlik oleks, ei vasta põhimõtteliselt nendele tingimustele. [45] Eespool juba kirjeldatud põhjustel [46] ei ole kostja tõhus kaitse sellises olukorras üldjuhul tagatud.

130. Lisaks võib eelotsusetaotluse esitanud kohus vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 26 lõikele 2 menetlust jätkata ka juhul, kui selleks, et võimaldada kostjal end kaitsta, on võetud kõik vajalikud meetmed. Tingimus, et kostja on hagi tegelikult nii kätte saanud, et ta sai end tõhusalt kaitsta, ei ole niisiis imperatiivne. Määruse artikli 26 lõikega 2 ei ole seega põhimõtteliselt vastuolus selline siseriiklik säte nagu OSŘ-i artikli 29 lõige 3, mille kohaselt määratakse kostjale, kelle elukoht ei ole teada, kohtumenetluseks eestkostja. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski tagama, et enne seda on kostja leidmiseks tehtud kõik järelepärimised, mida nõuavad hoolsuse ja heausksuse põhimõtted. [47] Sellega seoses kehtivad samasugused nõuded nagu määruse artikli 16 lõike 2 kohaselt toimuva kontrolli puhul, kas kostja alaline elukoht on mõnes teises liikmesriigis. Seetõttu tahaksin ma siinkohal viidata käesoleva ettepaneku punktis 116 ja sellele järgnevates punktides esitatud käsitlusele.

131. Määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 2 selline tõlgendus on kooskõlas ka esmases õiguses, harta artikli 47 teises lõigus sätestatud kostja kaitseõigustega. Hagi kättetoimetamine kohtumenetluseks määratud eestkostjale, kes on määratud ilma kostja tahteta ja ilma, et kostja sellest teadlik oleks, riivab küll harta artikli 47 teise lõiguga tagatud kostja kaitseõigusi. See riive on aga õigustatud juhul, kui pidada silmas harta artikli 47 esimese lõigu kohaselt kaitstud hageja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile. [48] Kui hageja ei saaks esitada hagi kostja vastu, keda ei saada kätte ka pärast kõiki hoolsuse ja heausksuse põhimõtete kohaselt tehtud järelepärimisi, siis

45 – Vastavalt eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Jenardi aruandele, lk 40, on tingimuseks see, et kohtukutse on jõudnud kostjani isiklikult või tema alalisse elukohta. Seevastu ei ole nõutav, et kostja on kohtukutsest ka tegelikult õigeaegselt teada saanud.

46 – Vt käesoleva ettepaneku punkt 81.

47 – Vt eespool 14. joonealuses märkuses viidatud Jenardi aruanne, lk 40.

48 – Sellise riive õigustamise eelduste kohta vt harta artikli 52 lõige 1 ning 2. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-394/07: Gambazzi (EKL 2009, lk I-2563, punkt 28 jj).

õõnestaks see täielikult hageja õigust tõhusale õiguskaitsele. Liiatigi võidaks seda kuritarvitada sel viisil, et isik, kes tahab hagist pääseda, loobub teadlikult oma alalisest elukohast või vahetab seda reeglipäraselt. [49]

liikmesriigis. Seoses sellega kerkib küsimus, kas harta artikli 47 teise lõiguga tagatud kaitseõigusi arvesse võttes tuleb kohaldada vastavalt määruse artikli 26 lõiget 2 või vahetult harta artikli 47 teist lõiku. [50]

132. Teise olukorra puhul ei kohaldata seevastu vahetult määruse nr 44/2001 artikli 26 lõiget 2. See on nii juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei tugine oma pädevuse osas määruse artikli 17 punkti 3 kohaselt rahvusvahelise kohtualluvuse kokkuleppele, vaid määruse artikli 4 kohaselt oma liikmesriigi õigusele. Määruse artikkel 4 seab tingimuseks, et kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigi territooriumil. Määruse artikli 26 lõiget 2 kohaldatakse selle sõnastuse kohaselt siiski ainult juhul, kui kostja alaline elukoht on

133. Käesolevas kohtuasjas ei ole neid küsimusi siiski vaja süvendatult käsitleda. Määruse nr 44/2001 artiklit 4 saab nimelt kohaldada ainult siis, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus on enne seda jõudnud veendumusele, et see ei ole vastuolus määruse artikli 16 lõikega 2. Seoses sellega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus läbi viima juba käesoleva ettepaneku punktis 116 ja sellele järgnevates punktides kirjeldatud kontrolli. Kontrollimine püstitab samasugused nõuded nagu määruse artikli 26 lõige 2 või harta artikli 47 teine lõik. Seega täidab eelotsusetaotluse esitanud kohus nimetatud sätete nõuded juba seoses elukoha väljaselgitamisega.

49 – Queirolo, I., eespool 22. joonealuses märkuses viidatud teoses Magnus, U. ja Mankowski, P., artikkel 26, punkt 20.

50 – Käesoleva asjaga sarnastel juhtudel, kus teise liikmesriigi kodanik on kasutanud talle antud liikumisvabadust, peaksid kohaldamisele kuuluma liidu põhiõigused. Samuti ei tohiks harta artikli 47 teise lõigu kohaldamine olla vastuolus harta artikli 51 lõikega 1, mille kohaselt on põhiõigused siduvad üksnes liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele. Käesoleval juhul on tegemist õigusega õigusemõistmise tagamisele ning seega kodaniku ja liikmesriigi kohtute vahelise suhtega.

VII. Ettepanek

134. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgmiselt:

„1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruses (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades sätestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine seab tingimuseks, et esineb olukord, kus siseriiklik kohus saab esitada küsimusi oma rahvusvahelise pädevuse osas. Sellest tuleb lähtuda käesoleva asjaga sarnastel juhtudel, kus liikmesriigi kohtusse on esitatud hagi teise liikmesriigi kodaniku vastu, kelle alaline elukoht oli varem kohtu asukoha liikmesriigis, kuid kelle praegune elukoht ei ole liikmesriigi kohtule siiski teada.

2. Määrusega nr 44/2001 ei ole põhimõtteliselt vastuolus sellise siseriikliku sätte nagu Tšehhi Občanský soudní řád'i artikli 29 lõike 3 kohaldamine, mille kohaselt võib kostjale, kelle alaline elukoht ei ole teada, määrata kohtumenetluseks eestkostja. Selle sätte kohaldamisel tuleb siiski järgida liidu õiguse nõudeid, eelkõige nõudeid, mis tulenevad määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjadest ja kostja kaitseõigustest.

3. Määruse nr 44/2001 artiklit 24 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse tarbijalepingutele määruse II peatüki 4. jao tähenduses. Kohtumenetluseks määratud eestkostja, kes on määratud ilma kostja tahteta ja ilma, et kostja sellest teadlik oleks, kohtusse ilmumine ei kujuta endast siiski kostja kohtusse ilmumist nimetatud sätte tähenduses ega saa seega luua pädevust kohtule, kuhu kohtumenetluseks määratud eestkostja ilmub.

4. Kui kokkuleppest kohaliku kohtu kohtualluvuse suhtes tuleneb ka poolte tahe leppida kaudselt kokku asjaomase liikmesriigi kohtute rahvusvahelise pädevuse osas, siis võib selline kaudne kokkulepe määrata vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 17 punktile 3 rahvusvahelise pädevuse selle liikmesriigi kohtule. Asjaolu, et territoriaalse kohtualluvuse kokkulepe ei ole siduv selle ebaõiglase olemuse tõttu vastavalt nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõikele 1 ja artiklile 6, ei mõjuta üldjuhul rahvusvahelise kohtualluvuse kokkulepet, välja arvatud juhul, kui poolte tahtest tuleneb teisiti."